

Тамна страна јавних послова

Ни закони нису ефикасна брана корупцији, ако се потпуно не разбије спрега политичара и појединаца, спремних да законе прилагоде својим циљевима, или их бескрупулозно заобиђу

**СЛОБОДАН ИКОНИЋ,
ТАЊА НИКОЛИЋ ЂАКОВИЋ**

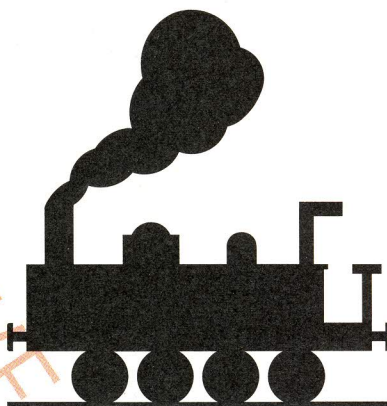
Тамо где држава треба нешто да уради и корупција је најизраженија, од приватизације, преко грађевинских дозвола до јавних набавки, што у великој мери оптерећује пословни амбијент Србије. Тешко је наћи јавни посао да није заснован на корупцији, или да га ова пошаст бар није окрзнула. Зато не чуди да је после незапослености и сиромаштва, односно ниског животног стандарда, корупција основни проблем са којим се суочава Србија.

То потврђује и најновије отварање случаја Галеника, компаније која се налази на списку 24 приватизације које је ЕУ означила као спорне, боље рећи – после две године истраге Тужилаштва за организовани криминал и СБПОК-а, све је поново дато у руке Радне групе за истраге МУП-а. Управо су ови инспектори, приликом рада на случају Агробанка, открили везу Галенике са Хабитфармом, чији се власник и сарадници сумњиче за проневеру кредита од 50 милиона евра. Рекло би се да је то само врх леденог брега

Као пример нетранспарентног поступка јавне набавке мале вредности, може послужити куповина непотребне количине резервних делова за ЈП Железнице Србије, у којој се дошло до уговорене цене 25 пута веће од тржишне.

Радило се о набавци 110 комада бродских кука за текуће оправке теретних кола, процењеној на 2,7 милиона динара без ПДВ-а (Законом о буџету РС за 2008. годину горњи лимит за набавку мале вредности био је 2,7 милиона динара). Формира се тендерска комисија од „пробраних“

Директори или менаџери разних агенција, јавних предузећа и других организација, које поставља Влада, морају да раде по наредбама и у корист оних који су их поставили

чланова, и Железнице шаљу позив за понуда на три фирме (за тзв. малу набавку довољне су три понуде), а као најповољнија бира се понуда фирме из Ваљева са понуђеном ценом од 2.607.000 динара без ПДВ.

Убрзо се изнутра иницира контрола „јер не може одливак од челика масе око 3,5 килограма да кошта 23.700 динара“, и наводи понуда фирме из Београда код које кука кошта 932 динара без ПДВ-а (дакле 25 пута јефтинија цена).

Железнице потписују анекс уговора и „због пада цене гвожђа на берзанском тржишту“ смањују првобитну цену куке на 5.441,49 динара без ПДВ-а, што је 4,35 пута ниже од првобитно уговорене цене, али и 5,83 пута више од стварне цене.

Интерна контрола је утврдила да се у то време „у магацину 373 Батајница на залихама налазило 45 комада бродских кука“.

Интерна контрола је, такође, утврдила да је, у односу на купљених 110 бродских кука, у свим радионицама предузећа, на теретним колима, замењена свега 31 кука, оправљено је 30 кука, а самостално су израђене три куке.

Железнице су у периоду 2006–2009, према налазу Интерне контроле, расходовале 1902 теретних кола у старо гвожђе, а да претходно са тих кола нису скинуте бродске куке чиме би задовољило вишегодишње потребе предузећа за тим резервним делом.

деценијске корупције која је захватила Србију.

Јелисавета Василић, члан Савета за борбу против корупције, каже за НИН да системска корупција настаје из спреге политичара и људи за које се не зна како су стекли свој први милион, као и да се из ње рађају прописи на основу којих одређен круг лица блиских политичарима стиче неограничену моћ у областима у којима се налази новац.

СПРЕГА „То су директори или менаџери разних агенција, јавних предузећа и других организација, које

поставља Влада, односно политичке странке, а који морају да раде по наредбама и у корист оних који су их поставили. Њима је важно да задовоље оне који су им омогућили да дођу на таква места, веома често без потребних знања и квалификација, јер из тога свако од њих извлачи корист која се може изразити у новцу или привилегијама. Иако постоје многа регулаторна тела чија је надлежност борба против корупције, овакву спрегу нема ко да разбије“, каже Василићева.

Тако Јасмина Марковић, председница Удружења понуђача Србије, наводи пример Републичке комисије за заштиту права у поступцима јавних набавки, која је донела некоректно решење о ваљаности

Дуго трајање стечаја говори да то неко ради или због пара или неке привилегије и да је заинтересован да то што дуже траје

посла набавки ормарића којима је град Београд опремио све школе на својој територији, у вредности преко 200 милиона динара, иако понуђач није имао валидне фактуре, на шта је пажњу скренуо понуђач који се жалио.

То није једини случај да Републичка комисија тако поступа, а госпођа Марковић упозорава да ова комисија често у истим стварима доноси различите одлуке. То је понекад, како каже, резултат и некомпетентности службеника па наводи пример из Ваљева, када је један чак примењивао закон из 2006. године јер, једноставно, нема контролног тела које би то спречило и исправило.

„Изиграни понуђачи могу да се желе управном суду, али то ско- ▶

► ро да и не чине јер су свесни да тиме неће ништа постићи“, каже Марковићева.

Са њом се слаже и Јагода Ратинац, судски вештак економско-финансијске струке и директорка Тендери д.о.о., наводећи да су недавно са оштећеним понуђачем ишли на Управни суд, који је као аргумент и доказ узимао изјаву понуђача који је добио посао, иако се они нису ни жалили на њега, већ на Републичку комисију, која је донела незакониту одлуку. „Све до најновијих измена Закона о јавним набавкама и Кривичног законика, наручиоци су се понашали по принципу ‘баш ме брига’, јер ни за шта нису одговорали“, објашњава г. Ратинац и наводи да су им за савет почели да се обраћају и наручиоци, који су сада, по закону, подједнако одговорни са понуђачем.

ТЕНДЕРИ Иначе, када је у питању град Београд, Истраживачи БИРН Србије су утврдили да је Јавно предузеће Градска чистоћа спровело тендер за 1.800 подземних контејнера, вредности око шест милиона евра, мимо закона, док подаци Центра за истраживачко новинарство Србије (ЦИНС) показују да приликом увођења система „бус-плус“ у јавни градски превоз, Град Београд није испоштовао Закон о јавним набавкама.

Ако се има у виду да тржиште јавних набавки у Србији ангажује око пет милијарди евра годишње, да 12.000 директних и индиректних корисника закључи око 150.000 уговора, није тешко закључити да у овој области постоји огромна опасност од коруптивних радњи и појава које имају за циљ незаконито фаворизовање одређених понуђача и дискриминацију осталих, а у сврху задовољења одређених финансијских, политичких и других интереса.

Од усвајања првог закона о јавним набавкама 2002. године, касније је било низ измена и допуна, а најважнија новина је била 2008. године у области транспарентности, тиме што је уведена обавеза

НЕНАД БОРБЕВИЋ ЗА НИН

Изиграни понуђачи могу да се жале Управном суду, али то скоро да и не чине јер су свесни да тиме неће ништа постићи

оглашавања на Порталу јавних набавки при Управи за јавне набавке за све поступке „велике“ вредности. Промене је чак похвалила и Европска комисија 2009. године, као значајан корак напред.

Међутим, како наводи Саша Варинац, експерт ОЕБС-а за питања корупције, поменуте мере нису имале никакав посебан ефекат на конкуренцију. Тако се просечан број понуда по јавној набавци са 8,5 у 2003. смањено на 3,2 у 2011. години, док се удео уговора закључених у поступцима у којима је учествовао само један понуђач са 14 одсто у 2003. повећао на 40 одсто у 2011. години.

„Будући да интензитет конкуренције директно опредељује у којој мери ће наручилац остварити повољније услове куповине, произлази да су се услови за остваривање кључног циља јавних набавки, а то је начело економичности и ефикасности јавних средстава, погорша-

ИНТЕРВЈУ: ТАТЈАНА БАБИЋ, ДИРЕКТОР АГЕНЦИЈЕ ЗА БОРБУ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

Агенција је могла више

Новоизабрана директорка Агенције за борбу против корупције намерава да рад ове Агенције учини транспарентнијим. „Агенција до сада, нажалост, није била у довољној мери препозната у јавности, а пре свега код грађана, као самосталан и независан државни орган који има своје, врло важно место у систему као коректив рада свих органа власти“, каже директорка Татјана Бабић у разговору за НИН.

Шта су били недостаци у досадашњем раду Агенције? Да ли су они били персоналне или програмске природе?

Агенција постоји и ради ево већ три године и у одређеним областима је постигла заиста завидне резултате, пре свега на пољу превенције корупције. Одржан је, на пример, велики број едукативних семинара из области борбе против корупције. Добар резултат Агенција је остварила и у области решавања сукоба интереса. Имамо формиране регистре функционера и имовине и друге евиденције које Закон предвиђа и у том

ли, уместо да се побољшају доношењем новог закона“, упозорава Варинац.

ПРОПИСИ Механизам корупције подразумева да политичари не учествују у корупцији само избором својих људи на одговарајућа места него да то прате и законским прописима. Тако Василићева подсећа на то да је у тендерима прописом предвиђена тендерска комисија коју бира министар, а у којој учествују још три политичара и две особе које такође могу бити политичари, као представници субјекта приватизације и синдиката. „Менаџмент Агенције одређује тендерске услове које ‘црта’ купац, рецимо у једном случају квалификациони услови су били да будући купац мора да има хотел са четири звездице, не може пет, иако се ради о друштву које има

сегменту рада у великој мери добро установљене механизме. Међутим, по мом мишљењу, Агенција је и са овлашћењима које има по сада важећем закону, која су заиста прилично ограничавајућа, ипак могла да постигне и више, што је ствар тога колико екстензивно се тумаче поједине законске одредбе.

Јавност је замерала утицај политике на рад Агенције. Како ћете се ви поставити према таквим покушајима?

Управо јавност је, по мом мишљењу, најбоља брана од било какве врсте политичких притисака. Верујем, а то ми и досадашње искуство говори, да је јасно и недвосмислено стављање до знања да ће о сваком евентуалном покушају бити обавештена јавност довољно да свако коме би тако нешто пало на памет унапред одустане.

У сваком случају, постоји Законом предвиђен поступак за случај да је функционер изложен било каквом недозвољеном утицају приликом вршења функције.

Доста се говори о новом закону о Агенцији, односно његовим изменама. Шта то подразумева и добија ли Агенција тиме већа овлашћења?

Наши предлози имају пре свега за циљ да се ојача аутономија Агенције, да се повећа ефикасност њеног рада, због чега ћемо и предложити повећање овлашћења, као и да се пооштри одговорност функционера за повреде закона.

сасвим другу претежну делатност – сточарство и гајење житарица, а та делатност мора да се настави и након приватизације. Агенција заједно са министрима неке купце проглашава за стратешке партнере без икаквих унапред прописаних мерила и анализа из којих произлази стратешки интерес“, наводи Василићева.

Многа предузећа су у стечају осам или десет година и обично је то сигнал да је реч о механизму за извлачење пара. „Дуго трајање стечаја говори да то неко ради или због пара или неке привилегије и да је заинтересован да то што дуже траје. А готово ни у једном предмету тако дугих стечаја не можемо да утврдимо путеве новца и то нас наводи на корупцију“, каже Василићева. Као озбиљније примере наводи Робне куће Београд или Беко, предузећа са великом имовином.

У првом случају стечајни управник констатује у завршном ра-

Питање новог закона је поменуо и Александар Вучић. Очекујете ли од њега помоћ у самом раду Агенције у борби против корупције?

Агенција је, с једне стране, упућена на сарадњу са Владом, која треба да јој обезбеди оптималне услове за рад и, у том смислу, очекујем разумевање и подршку. Али је, с друге стране, и пре свега, улога Агенције да врши надзор над радом Владе и у том смислу је неопходно да очува статус независног регулаторног тела. За сада је сарадња коректна и радимо неометано.

Колико је и на који начин Агенција укључена у доношење нове националне стратегије за борбу против корупције?

Министарство правде је донело одлуку да приступи писању нове верзије Стратегије и та прва, радна верзија достављена нам је 31. децембра. Агенција је своје мишљење о њој доставила Министарству правде и очекујемо да ових дана буде формирана нова радна група, у којој би требало да буду и представници Агенције. С обзиром на то да се ради о документу који је од изузетног значаја за грађане Србије, ми смо, као тело у чијој је надлежности вршење надзора над спровођењем Стратегије, од самог почетка рада на изради нове стратегије инсистирали на томе да се све слабе стране важеће стратегије у процесу израде нове избегну и наше примедбе су пре свега на то и усмерене.

С обзиром на то да борба против корупције подразумева ангажовање низа државних органа и других организација, са којима би Агенција требало најтешње да сарађује?

Пре свега са другим независним регулаторним телима, али и са правосудним органима, као и са Народном скупштином, којој Агенција одговара за свој рад. Ради прикупљања података који су нам потребни за обављање послова из наше надлежности, а пре свега за контролу имовине функционера, нужна је и сарадња са Пореском управом, Управом за спречавање прања новца, Агенцијом за привредне регистре, банкама и свим другим органима и организацијама који располажу тим подацима. Постоји и друга врста сарадње, везано за обавезе које институције имају по закону, а односе се на израду планова интегритета. Рок за израду планова интегритета истиче 31. марта ове године. План интегритета је својеврсни алат за самопроцену изложености институције коруптивним ризицима, а његова сврха је успостављање механизма који ће обезбедити ефикасно и ефективно функционисање институције. Сарадња са невладиним организацијама које се баве темом борбе против корупције је важна за Агенцију, што због размене искустава, што због својеврсног надзора који невладин сектор врши над радом државних органа, па и Агенције.

С. Иконић ■

НАДЗИРЕМ, КОНТРОЛИШЕМ И ПОСЛУЈЕМ

Пример сукоба интереса један је од честих облика корупције и могао би се пронаћи у скоро сваком граду Србије. Рецимо:

Власник фирме „А“ је члан Градског већа у граду „Ц“ Његова фирма „А“ пружа услуге јавном предузећу „Б“ Оснивач јавног предузећа „Б“ је Скупштина града „Ц“ Јавно предузеће „Б“ се финансира из буџета града „Ц“ Статут града „Ц“ прописује да Градско веће предлаже буџет Скупштини града на усвајање

Статут града „Ц“ прописује да Градско веће решава у другом степену по правима и обавезама предузећа и установа, међу којима је и предузеће „Б“.

Ефекат: Власник фирме и члан Градског већа утврђује предлог буџета јавног предузећа, чији рад треба да надзире и контролише, а истовремено његова приватна фирма послује са тим јавним предузећем.

чуну да су паре стигле из Босне од продаје пет робних кућа у тој земљи. А када га акционари упитају преко које банке је новац до-

шао и који треба да уђе у стечајну масу, он њима и судији Привредног суда одговара да нема евиденцију о банци. „То значи да су паре дошле у коферу, ако су уопште дошле, јер нема одговора на питање шта је било са парама, ко их је узео, где су се изгубиле. Ако нема трага новца, значи неко га је узео, дошло је до корупције“, изричита је Василићева.

Такав јавашлук трајао је годинама, све до „рата“ који је корупцији објавио први потпредседник српске владе Александар Вучић. Неки га хвале, неки споре, тек најновије истраживање о корупцији у Србији, које је радио програм УН за развој (УНДП) у сарадњи са ЦеСИД-ом, показује да расте оптимизам јавности у вези са борбом против корупције и јача поверење грађана у институције. То је позамашан кредит јавности, који никако не би смео да се лако и брзо прокоцка. ■